

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Thomæ Tamburini Societatis Jesu Siculi
Caltasinettensis, In ... Universitate Messanensi Theologiæ
Primarii Professoris, Tractatus Quinque In Quinque
Ecclesiæ Præcepta**

Tamburini, Tommaso

Dilingæ, 1697

Caput X.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40032

nam abſtinentiam die Mercurij. Præceptum autem de hac noſtra abſtinentia in die ſabbati, ſic imponit Gregorius VIII. in c. *Quia dies de conſecr. diſt. 5.*

Quia dies, inquit, Sabbati apud Patres Sanctos noſtros in abſtinentia celebris eſt habitus; Nos eorundem auctoritatem ſequentes, ſalubriter admonemus, ut quicumque ſe Chriſtiana Religionis participem eſſe deſiderat, ab eſu carniſum eadem die (niſi majore feſtivitàte interveniente, vel infirmitate impediēte) abſtineat.

21. Ex hoc tamen textu ne duo inferas: primò, hoc non eſſe præceptum ſub mortali, quia textus dicit (*admonemus*) quod verbum potius indicat conſilium, quàm præceptum. Secundò, poſſe in omnibus ſabbatis, in quibus incidit aliqua major ſolemnitas, comedi carnes, quia textus habet (*niſi majore feſtivitàte interveniente*) ne, inquam, hæc inferas. Non primum, quia in textu additur (*qui ſe Chriſtiana Religionis participem eſſe deſiderat, ab eſu carniſum eadem die abſtineat.*) Quoniam ergo tuus eſus carniſum in tali die oſtendit, te nolle eſſe participem Chriſtiane Religionis, peccabis certè graviter, ut rectè notat Paſqualiguſ decif. 176. num. 3. Non ſecundum, quia praxis Eccleſiæ id ſolùm ad Natalem Domini reſtrinxit, ut per ſimilem occaſionem ſupra notatum eſt.

22. Quæres: Si quis vovit generaliter omnibus diebus Sabbati (vel etiam Veneris) jejunare; ſi tunc incidat feſtum Natalis Domini, potèſtne licite carnes comedere, & votum non ſervare.

23. Reſpondeo. Poſſe, ſi tamen excipias illos, qui vel ex obſervantia ſua Regulari, vel ex voto ſuo particulari expreſſè voverunt in tali die jejunare, etiamſi in illum incidat feſtum Natalis Domini. Ratio hujus exceptionis eſt, quia ſic expreſſè te ligavi, vel ex vi illius voti, vel ex vi ipſius Regularis obſervantiæ à te aſſumptæ. Ratio reſponſionis eſt, tum quia ut habet Molina tom. 2. diſp. 272. num. 3. non eſt veriſimile, quòd qui cum illa generalitate vovit, voluerit includere diem tantæ ſolemnitatis, & recedere à more Eccleſiæ, tum quia, ut habet Fagund. præcep. 4. lib. 1. cap. 6. num. 6. in ea generalitate non conſtat de intentione voventis; ergo votum non alio modo obligabit, niſi juxta dictum Eccleſiæ morem.

CAPUT X.

De Excusatis à jejunandi obligatione.

1. **D**iximus ſupra cap. 2. de iis, qui non obligantur præcepto Jejunij; nunc de illis dicendum, qui, tametiſi obligentur, propter aliquam tamen cauſam excuſantur?

Senes.

2. **I**nquires ergo primò: An ſenectus excuſet a Jejunando, & ab abſtinentia carniſum in diebus veſtitis?

3. Reſpondeo, quòd ſola ſenectus non det veniam comedendi carnes in diebus veſtitis, eſſe certum; idemque dicendum de lacticiis. His enim ſenibus:

Xx 3

nibus;

nibus, ut notant Azor, Navar allati à Quintanad. tom 2. tract. 3. sing. 4. solum ratione ætatis ea conceduntur, quæ requirit talis ætas ad sui sustentationem; at ad hanc sufficit, pluries cibum legalem sumere. Quòd si seni noceant cibi hi Quadragesimales, tunc profectò excusabitur ab illorum abstinentia. Verùm id non erit ratione ætatis, sed infirmitatis, de qua mox dicendum erit.

4. At verò, quòd ipsa mera senectus excuset ab obligatione semel tantùm plenè comedendi, est ferè certum, quia omnes Doctores id concedunt, & quidem meritò; quia ipsa mera senectus reputatur infirmitas, quæ indiget frequentiore cibo, & ex alia parte hujus indigentia satis consulitur per cibos quadragesimales.

5. Difficultas ergo hinc illa est, discernere quoto anno dicetur quis jam senectutem ingressus esse, unde non obligetur ad Jejunia?

Dico jam hodie ex communi sensu DD. (nam in jure nihil expressum est) eum esse senem quoad excusationem à jejunando, qui annos habet sexaginta, quia tunc vires hominis notabiliter sunt cadentes, quamvis externè quis appareat vegetior, seu fortior, ut testatur Galenus de sanitate tuenda; licet autem aliqui DD. requirant annum sexagesimum completum, tamen alij cum Joanne Sanchez, & Trullench, lib. 3. in Decal. cap. 2. disp. 4. num. 3. meritò dicunt, sufficere, ut ejusmodi annos quis attigerit, tamen non compleverit, quia adhuc tunc putatur ætas valde cadens. Vide, quæ diximus sup. cap. 4. num. 38. & 39.

6. Quæres primò. Quòd dicitur est de sexagenario quoad Jejunia Ecclesiastica, idè mne sentiendum de Jejunio ex voto? Si quis e. g. voverit jejunare per totam suam vitam die Sabbati, obligaturne ad ejsmodi votum Jejunii post ætatem 60. annorum?

Respondeo. Probabile esse, excusari, etiamsi addiderit (in perpetuum) vota enim jejunandi non præsumuntur (quando tamen contrarium quò non intenderit) emitti, nisi ad modum Legis Ecclesiasticæ.

7. Sed quid, si quis voverit sic volo jejunare per totam vitam meam, etiam in senectute post annos sexaginta?

Respondeo. Tunc per se, & ratione voti obligabitur; quia votum lætendit juxta intentionem voventis.

Dico (ex vi voti) nam si deinde in ea ætate adeò sit debilis, ut illi notabiliter noceat Jejunium, ex alio capite excusabitur, nempe ex infirmitate, ut modò in simili dictum est.

8. Quæres secundò; èstne probabile, fœminas non obligari ad Ecclesiastica Jejunia, quando attingunt annum quinquagesimum?

Respondeo. Mihi non videtur probabile, quia non invenio jus, nec rationes, hanc Indulgentiam solidè confirmantes. Ita Fagundez 4. Eccl. præcept. lib. 1. cap. 8. num. 11. & Layman lib. 4. c. 1. n. 3. Quòd eòim dicunt, aliqui, fœminas facilius senescere, sicuti citius pubescunt, non convincit, quia ex alia parte à Jejunio, ut omnibus est comperitum, non perinde ac homines, hoc est, non multum macerantur. Non nego tamen, si qua tunc

ita sit debilior, ut multum molestia suis vicibus interat Jejunium, posse Jejunium negligere: verum id non erit ex ætate, sed ex infirmitate.

9. Post hæc scripta incidi in Bertrandum Loth, qui *tract. 19. q. 3. art. 4.* conatur probare, esse probabile, feminas exculari post quinquaginta annos. Scio etiam, aliquos excusare illas saltem post annos quinquaginta quinque; sed non est recedendum à nostra sententia propter rationem à nobis allatam, quæ solvi difficulter potest.

Infirmi quoad ipsum Jejunium.

10. **I**nquires secundò: an, & quæ infirmitas excuset à jejunando?

Respondeo. Notabiliter infirmos, & valetudinarios sine dubio ex omnium DD. consensu cum Sanchez *lib. 5. cons. cap. 1. dub. 14.* excusari, etiam si antea in infirmitatem inciderint propria culpa.

11. Idem dic de eo, qui ita ob debilem stomachum friget, ut unicam plenam refectionem, quanta scilicet ad plenam nutritionem est necessaria, sumere non possit; is enim cogitur sumere duplicem, non plenam, atque adeò legitime Jejunium violabit.

12. Idem de eo infirmo, cui fortè Jejunium conduceret ad sanitatem; nam, esto, peccet contra temperantiam, vel sui charitatem, non jejunando; tamen, quia est notabiliter infirmus, non peccat contra præceptum Ecclesie, quæ omnes infirmos eximit à Jejunio.

13. Idem de eo, qui noctu dormire per notabile tempus, vel calefieri

notabiliter non potest, tenet Ezgundez & Joan. Sanchez, aliique apud Quintanaduennas *tom. 2. tract. 9. pag. 17.* qui Ezgundez & Sanchez non obligant hunc jejunare in meridie, & plenè se reficere serò, ut sic commodè dormiat; sed Quintanaduennas obligat, cui nos consentimus *sup. cap. 6. num. 34.*

13. Addidi autem illud (*notabiliter, vel notabile*) quia notandum est, non quodlibet leve valetudinis detrimentum, qualis est e. gr. extemporaneus, & brevis, remissusque dolor capitis, vel quid simile, sed verè grave, licet fatear, propter Ecclesie benignitatem non necessariò gravissimum debere esse illud, quod à præcepto jejunandi liberum hominem reddat. Insuper non est expectandum ipsum actuale detrimentum; sufficit enim timor rationabilis de damno per jejunium inferendo; timor, inquam, non levis, sed mali notabilis.

15. Et quidem communiter conscientia ipsius jejunantis sufficiet, quæ bona fide, sive ex experientia præterita, sive ex probabili ratione putet, sibi graviter nociturum Jejunium, vel damnum sibi evenurum. Magis autem in particulari habe hanc exactissimam regulam.

Illam infirmitas, seu illud damnum salutis notabile est, quod operationes ordinarias cuiuslibet persona impedit; ita ut, qui consuetudo suo modo operandi eas continuare commodè cum Jejunio nequeat, graviter ab illo offensus, censendus sit.

16. Hinc si Scholasticus ex Jejunio capite dolere soleat, vel quomodo-
docunque

docunque cum difficultate studeat; si mulier ex debilitate Jejunii servitia domus incommodè operetur; si vir quilibet suum officium, artemque jejunando difficulter exercent, & similes, ex hoc capite damni à jejunando legitimè excusabuntur.

17. Nutrientes, prægnantes, huc reducantur; propter salutem enim, sive infantis, sive suam à Jejunio communiter excusantur. Nec excusantur modò à Jejunio, sed etiam tenentur comuniter, ait Leander *disp. 5. de Jejunio q. 76.* non jejunare; quia pro nutrimento fœtus, & suo non sufficit una comestio: carnes autem tunc solùm comedere iis nutrientibus & prægnantibus conceditur, quando sic complexio, & necessitas earum, vel infantium exposcit; sed de hoc dicemus infra, *ubi mox num. 24.* Quintana aduenas ex placito cujusdam Medici aliquantò benigniùs loquitur.

Quod de his dictum est, puto etiam de fœmina, antequam concipiat, si à Medicis judicentur Jejunia matris nocitura proli suscipiendæ, quia multum grave est, fœminam conjugatam, prolem probabiliter in utero concipiendam, fovere non posse, & sicuti alia remedia, sic etiam convenientia alimenta, debet ponere, ne fœtus fortè concipiendus elanguescat.

18. Quæres primò. Si ego maximam difficultatem sentiam in jejunando, possùne mihi persuadere, hanc esse infirmitatem, meque à jejunio deobligare? Dico (*maximam*) nam scio, molestiam aliquam in Jejunio residere, nec propter hanc posse, me ex-

culari. Ago igitur solùm de difficultate magna, & extraordinaria.

19. Respondeo. Si difficultas oritur ex malo habitu tuo, tuaque gulositate, etiam si sit magna, obligaris eam vincere, & jejunare ex *Filiucci tract. 27. p. 2. c. 6. quæst. 1. num. 12.* omnes enim tenemur malos habitus, quamvis inveteratos extirpare. At si difficultas oritur ex prava corporis dispositione, quia e. g. stomachi notabilem, atque extraordinariam debilitatem sentias, vel insolitam lassitudinem, & similia, excusaberis à Jejunio, etiam si ejusmodi debilitas orta fuerit ex malo habitu, nimis olim comedendi, quia, tunc ejusmodi incommoda reducuntur ad corporis infirmitatem.

29. Quæres secundò. An in die Jejunii licitè quis sumat aliquid electuarii, vel saccaro conditum, vel quid simile, ut sanitatem, vel recuperet, vel conservet?

Respondeo. Ut recuperes notabilem salutem amissam, ne sit dubium, quòd possis tantum sumere, quantum proportionaliter ad salutem recuperandam judicatur necessarium; quia Ecclesia, ut dictum est, non præcipit Jejunium cum tanto tuæ salutis detrimento. At, ut præservet, vel conservet, distinguendum est: si enim de propinquo prudenter timeatur agritudo, potest: quia id etiam præsumitur concedi à benignitate Ecclesiæ. Verum si agritudo non timeatur de propinquo, licet concedat Pasqualigus *dec. 123. loco cit. q. 12.* quia sic non luseretur id per modum medicinæ, quæ supponit vel malum actuale, vel saltem de propinquo.

pinguo. Adde, hoc modo nimiam dari ferè omnibus licentiam, Jejunia negligendi; omnes enim de remoto timent agridudinem.

Infirmi quoad carnes comedendas.

23. Inquires tertio. Quænam infirmitas concedit utum carniùm in diebus prohibitis?

Respondeo, certum esse, ei, cui ex periti judicio nocent graviter cibi legales, licitum esse adhibere carnes.

Aniadvertit autem Quintanaduennas, tom. 2. sing. tract. 9. sing. 1. cum Joân. in Cruz, Trullench, Joan. Sanchez, illum, qui expertus sibi nocivum jam esse in Quadragesima, vel diebus prohibitis, carnes non comedere, non teneri futuris Quadragesimis à carnibus abstinere, nisi maxime dubitetur, causam nocumenti cessasse. Addit ibidem sic idem Quintanaduennas: Illis etiam, de quibus prudenter timetur, aut probabiliter dubitatur, an carnibus non utendo, grave, aut considerabile damnum perpeffuri sint, elus carniùm concedi potest, quia in dubio à me benignior pars, aut interpretatio est tenenda; & quia in dubio melior est conditio possidentis, cum in homine certior, & antiquior sit possessio, & ius non solum ad conservandam vitam, sed etiam ad eam non exponendam periculo amittendi, quamvis adsit possessio præcepti abstinendi à carnibus, melior est illius, quam istius conditio; præsertim quia cum idem jus habeatur ad vitandum damnum salutis, quam ad illud vitandum, de quo probabiliter dubi-

Tambur. de Præcept. Eccles.

tatur, ergo si ad illud conceditur elus carniùm etiam ad istud. Hactenus Quintanaduennas afferens pro hac sententia utrumque Sanchez, Sylvestrum, Trullench, Henriquez.

22. Singulos autem morbos in particulari recensere, quibus concedi potest carniùm usus, ad medicos potius pertinet, quam ad Theologos. Nihilominus proferam hic nonnulla ex ijs, quæ prædictus Quintanaduennas affert loc. cit. sing. 1. ex insigni medico, ut ipse ait, Petro de Peramoto, qui in libr. de piscium insalubritate sic habet pag. 1.

23. Qui licet ad præsens sani sint, per successivam tamen alterationem morbis aliquibus corripitur certis temporibus solent, Epylepsia scilicet distillationibus, podagra, renum calculo, aut aliquo febrili genere, iis talem victum convenit præscribere, qualis cum morbo, ad quem sunt proclives, infestantur, præscriberetur.

Et interiùs: Malè autem sanis, & iis, qui ipsis sunt viciniore, esus carniùm intrep. de est concedendus. Quibus annumerandi sunt pueri, qui primum septennium non sunt transgressi, & senes, qui sexagesimum suæ ætatis annum excefferunt. Verùm de his tenibus vide, mox quæ dicam n. 25.

24. Uterum item gerentes, quæ rustica, & valida non sunt, & insuper, quæ pueros nobiles lactant nutrices. Religiosi insuper & alij, qui cum boni viri sint, valde de se conqueruntur, quidam enim sunt, qui conqueruntur de vertigine; dormire nequeunt alij; plurimi verò ad opera, & officia sibi injun-

Y y

Et

ita debiles, ac parum'apert' redduntur, quae omnia carniū esu corrigi experimur. Hæc ex Peramoto Quintanaduennas.

His rectè addit Leander, *diff. 5. de Jejunio quæst. 57.* Prægnantibus debere dari carnes, si eas vehementer appetant, quia aliàs esset periculum abortus, ut notat Azorius, Bonacina, Trullench.

25. Pergit deinde sic Quintanaduennas, limitando meritò dictum Peramoti. In quibus non placet, sexagenarijs esum carniū concedere, cùm ratione ætatis non eximantur à negativo præcepto carnes, immò & lactinia non edendi in diebus prohibitis, sed solùm à Jejunio. Conceditur autem sexagenarijs esus carniū, aliquam causam habentibus, licet esset levior, quàm illa, ob quam concederetur alijs ante hanc ætatem.

26. Et paulò post. At verò, ait, omnibus præfatis major causa debet adesse, ut per annum diebus prohibitis carnes edant, quàm in Quadragesima, cùm in hac per quadraginta dies continuos piscibus vesci, majus nocentum haberi, aut timeri possit, quàm haberetur, aut timeretur in horum ciborum comestione per unum, aut duos dies in qualibet hebdomada. Hæc ille.

Infirmi quoad lactinia.

27. **I**nquires quartò: quid de infirmis quoad lactinia?

Respondeo: Verbis ejusdem Quintanaduennas *loc. cit. num. 5.* Omnibus, ait, qui aliquod damnum medio-re actuale, vel habituale patiuntur,

vel pati, sunt experti, vel pati timent, in valetudine, concedi possunt lactinia, & ova etiam sine dispensatione, licet hoc damnum, vel timor, aut debium illius, sit gradus aliquantulum inferioris illo, quem necessarium esse diximus pro comendis carniū. Quæ doctrina præcipuè locum tenet in Hispania, tum ob consuetudinem, tum ob privilegium Bullæ, quod, ubi viget facultatem hanc faciliorem reddit. Addit primò paulò post, satis esse quæcumque capitis dolorem, licet levem quæcumque inflammationem gutturum, aut oculorum ad comedenda lactinia diebus veritis: Addit 2. *singul. 5.* Omnibus etiam ferè, quia sua officia, & occupationes suas non æque bene piscium esu exercere, aut his attendere valent; unde omnibus Canonicatoribus frequenter, bis e.g. in hebdomada Quadragesimæ prædicantibus. Omnibus Magistris Philoſopiæ, & Grammaticæ, qui saltem duas lectiones unius horæ habent quotidie mane, vespere, ac similibus. Addit tertio, Omnibus item, qui sedulò ad studia, sive scholastica, sive moralia, sive politica, incumbunt, ut sunt Magistri plures, præsertim Religionum, & eorum Religiosi scholastici (de his expressè docti Juniores, & inter eos doctissimus Pater Idelphontus Rodericus in materia de Jejunio.) Addit quartò, Illis item ea concederem, qui frequenter confessionibus adsunt, & Choro nimis prolixo, ut sunt Chartusiani, & S. Hieronymi Religiosi. Idem Advocatis, & jurisperitis, & studio incumbentibus. Idem sentit Diana de procuratoribus (vi-

(videlicet, ad lites.) De his omnibus ratio est, quia piscium esus præsertim continuus communiter lædit eos, qui ad exercitia mentis incumbunt.

28. Dixi tamen (ferè omnibus) quia aliqui ex numeratis ita robustæ naturæ, stomachi, & capitis esse poterunt, ut salubriter se jam diù habeant frequenti piscium esu, & ijs ova, & lacticia, sunt deneganda, si non adsit Bullæ Cruciatæ Privilegium. Hactenus ex Quintanaduennas.

Memineris autem, comedentes lacticia, & ova debere servare Jejunium; quia, ut in superioribus dictum est, stat essentia Jejunii cum lacticiis, quæ non stat cum carnibus.

Laborantes.

29. Inquires quidò: an, qui exercent artes, vel officia laboriosa, eximantur à Jejunio?

Respondeo, sanè eximi, quando ea ejusmodi sunt, ut cum illis ferè Jejunium, valdè difficile sit; quia exercitium, quod fit cum notabili labore, consumit spiritus, affligit notabiliter corpus, illudque debile reddit; id quod piam Ecclesiam velle, non est præsumendum. Et ita explicuit Eugenius IV. relatus in compendio privilegiorum Fratrum Minorum. Ver. Jejunium n. 2. & tenent omnes DD. apud Pasqualig. decis. 290.

30. At qua ratione sciam artem, vel officium tanto labore fieri, ut pertingat ad me liberandum à Jejunio?

Respondeo, esse illud officium, & artem, quæ exercentur cum magna agitatione, seu motu manuum, & bra-

chiorum, vel etiam pedum, ita ut motus fiat cum impetu.

31. Hinc ergo fit, ut Agricola; Ferrarij, Fabri lignarij, Cementarij, Fossiles, Fullones, Lapidicina, Bajuli, Pistores, Textores, Molitores per seipso, Coriarij, Remigantes, Mercenarij portantes suarum mercium capsas per urbem, Argentarij, Aurifici (ve malleo, vel simili gravi instrumento per laborem utentes excusentur.

32. Verùm hinc nota, laborem debere esse notabilem, nec per paucas horas, sed per notabile tempus, secus non militabit ratio consumendi spiritus, &c. Nam si quis Molitor e. g. parvo labore aquæ vi frumentum molat, vel Textrix leves victas texat, vel fullo duo, vel tria industria lavet, non dicetur laboriosè agere.

33. Scriptores verò, Notarij, Pictores, filium ex lino, vel lana nentes, Sartores, Lectores cujuscunque scientiæ, Confessarij, Medici, Chirurghi, Barbitonfores, quia non exercent officia, vel artes, per se laboriosas, non excusantur ex hoc capite à Jejunio.

Dico (ex hoc capite) nam si quis hæc, vel similia ex officio suo exercens, ita sit debilis, ut suum officium alijs leve, ipsi sit notabiliter laboriosum, à Jejunio per accidens, hoc est, ratione suæ complexionis excusabitur. Hinc Scriptor e. g. obligatur ad Jejunandum, quia scribendi officium levis est laboris, fortalsè modicè edens faciliùs scribet, quàm cibo refectus; tamen si cui Notario ita laboriosa succedat scriptio, ut sine duplici refectione suum munus obire nequeat, excusabitur certè per

Y y 2 acci-

accidens ratione sua complexionis. Idem dic de cæteris similibus.

34. Hæc sunt certa, sed adhuc dubitabis primò: An Artifex robustus, e. g. Arator, qui cum labore potest optimè sustinere Jejunium, an, inquam, à Jejunio eximatur?

35. Respondeo eximi. Ita Fagundez, *Præcept. Eccles. 4. lib. 1. cap. 8. num. 15.* Ratio est, quia ex se omnes Artifices laboriosæ artis excusantur; quare excusabitur & hic. Atque hujus rationis ulterior ratio est, quia laboriosis artibus vacantes frequenti indigent refectioe, ne in debilitatem incidant, quando minùs putant. Et quidem idem Fagundez illud addit *num. 16.* Artifices, vel similes laborantes, si fortè à suis laboriosis exercitijs vacent uno, vel altero die, non obligati regulariter ad Jejunia; quia, ne deficiant illis vires, legitimè possunt vel eas servare ad sequentia opera, vel easdem reficere, pro operibus antecedentibus. At si multis vacent diebus, obligantur Jejunio, quia excusatio neque à præcedenti, neque à præsentis, neque à consequenti labore peti potest?

36. Dubitabis secundò quid, si ejusmodi Artifex Ferrarius e. g. sit dives, neque illo labore indigeat, potèstne nihilominus laborare, & non jejunare?

37. Respondeo, posse ex probabilis sententia, quam sequuntur Sanchez, Bonac. Trullench, alii que cum Leandro de *Præcept. Eccles. tract. 5. disp. 8. quæst. 82.* Ratio est, tum quia ex declaratione Eugenii IV. modò relata expressè eximuntur exercentes artes la-

boriosas, nulla facta exceptione pro divitibus; tum quia sicuti cæteræ leges respiciunt, quod est frequentius; ita lex de obligatione Jejunii respicit Artifices laboriosos, qui communiter ex arte victum quærunt, & sic comprehendit omnes, etiam illos, qui per accidens divites sunt. Et sicuti eadem lex de Jejunio liberat omnes infirmos à prædicto Jejunio, esto, quòd infirmus aliquis fortassè cum Jejunio meliùs se habeat, ita in casu nostro,

38. Dubitabis tertio, si quis artem, seu vivendi modum laboriosum non est ex sua conditione sortitus, potèstne ex sua voluntate laboriosum opus aliquo die assumere, & consequenter eo die non Jejunare?

39. Respondeo, si id faciat ex aliqua rationabili causa, ut quis e. g. carens homine, qui templum ad festum celebrandum ornaret, sanè posse. Idem erit si pietatis gratia iter pedestre arripiat ad sacram Imaginem inviscendam; si flagellis usque ad sanguinem se ex amore Christi Domini Passionis se notabiliter cædat; si ad servandum infirmis totum diem, etiam cum proprio lucro notabiliter laborando ex motivo misericordiæ, vel charitatis, consumat; ipsa enim pietas satis rationabilem causam dat in prædictis. Idem judico, si quando aliquod grave commodum laborando acquiram, vel incommodum à me grave repellam; tantæ enim gravitati indulgere putatur Ecclesia. Ita Lessius *lib. 4. de Just. cap. 2. num. 43.* At si sine causa, ut si quis pedester ad venandum e. gr. solùm ob voluptatem se conferat, vel pila ludat; mul-

multò magis si cum peccato, ut si ad ulterius iter arripiat, cum id sit ponere irrationabiliter directum impedimentum executioni præcepti; dum præceptum urget, illicitè contra præceptum jejunandi fiet. Quare non esse excusandum cenleo hominem nobilem, & divitem, qui vellet laborare, & sic non Jejunare in illo die Jejunii, etiam si laboraret non ob finem non Jejunandi, sed propter suam delectationem; cenleo, inquam, non esse excusandum, quia hunc non excusat ars, seu officium proprium, quo privare neminem intendit Ecclesia, neque necessitas neque pietatis virtus. Unde ergo excusationem exposcet?

40. At Trullench, *libr. 4. in Decal. cap. 2. disp. 3. num. 10.* cum Medina, Ledesma, & Verricelli, *de Missio. tit. 9. quest. 159. citante Dianam*, dicit: præceptum Jejunii non obligare ab abstinendo ab honestis actionibus, nam propter hanc eandem rationem idem Trullench, excusat eum, qui semel, aut iterum pilæ ludum assumit, licet prævideat, non posse deinde, propter laborem ludendi, Jejunare.

41. Respondeo negando, præceptum non obligare ab abstinendo ab honestis actionibus sine causa assumptis; siquidem, dum urget præceptum, vel est in proximo, obligor non apponere impedimentum ad præcepti illius executionem, quia secus possem die Dominico dormire, quæ certè est actio honesta, & sic excusari ab auditione sacri. Quare negandum omninò est, quòd tunc liceat pilâ ludere, nec semel,

nec sæpè (quia semper est par ratio) & sic non jejunare. Unde etiam infero, te non posse licitè sumere medicamentum, cum quo jejunare non potes in die Jejunii, vel cum quo audire sacrum non vales in die festivo, si nulla causa urget, & facile potes in sequentem diem illud assumere, vel ante prædictum diem Jejunii tibi de illo providere. *Lege Castropal. tom. 1. disp. de leg. p. 21. Merollam tom. 1. disp. 4. de leg. cap. 3. dub. 37. Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 15.*

42. Admitto nihilominus tanquam certum, si (quamvis cum peccato) te ita defatigasti, ut non valeas Jejunium pati; peccasse te quidem, dum impedimentum Jejunio appoluisse, at poteris deinde sine novo peccato comedere, quia tunc verè incapax es macerationis Jejunii.

43. Hûc incidit illa quæstio, an, & quo peccato quis peccat, si noxios cibos comedat, unde sequatur, eum incidere in infirmitatem, qua impediatur postea ab observatione Jejunii?

44. Respondeo. Tres hîc casus distinguendos esse. Primus: *Ego cibos noxios comedo, vel nimis comedo; id est, excessivè, prævidens, me gravem infirmitatem contracturum, nihil tamen advertendo de Jejunio, peccone?* Dico, te peccare quidem contra temperantiam, & contra propriam charitatem, graviter, vel leviter juxta damnum, quod tibi infers; non verò contra præceptum Jejunii, quia in hoc casu nulla ratione advertis ad præceptum Jejunii.

45. Secundus casus est. Si prædi-
 cas cibos comedas cum prævisione
 tum futuræ infirmitatis, tum futuræ
 impotentiae, qua non jejunabis. Ad
 hunc dico, tunc peccari quidem mo-
 do dicto in casu præcedente, sed regu-
 lariter non peccari contra præceptum
 Jejunii, quia præceptum jejunandi est,
 ut in die præcepto jejunem, non verò
 ut in diebus ante præceptum me aptum
 reddam ad illud; hoc enim esset nimis
 onerosum Fidelibus. Quòd si illi no-
 xiae comestioni conjungitur impotentia
 jejunandi, id per accidens est, tibi illam
 impotentiam non intendenti; neque
 enim ad comestionem sequitur tan-
 quam ex causa negatio Jejunii; nam
 hæc Jejunii negatio sequitur ad ipsam
 impotentiam ortam ex comestione.
 Quare negatio Jejunii est quid remo-
 tum respectu comestionis, ad quæ re-
 mota removenda non obligat præcep-
 tum.

Dixi tamen (*regulariter*) quia ita
 solet esse, ut infirmitas ex cibis noxiis
 non timeatur futura eodem die; si
 enim in aliquo raro casu prævideretur
 infirmitas futura in eodem die Jejunii,
 vel tempore illi diei proximo, peccaretur
 sanè contra præceptum Jejunii ex
 illo principio paulò ante à me allato,
 quia nimirum quodcumque præceptum
 de aliqua re obligat, ne, quando præcep-
 tum urget, vel est in proximo, ponatur
 impedimentum observationis illius:
 sicuti, ut ibidem dixi, præceptum
 de audiendo sacro die Dominico obli-
 gat ad non ponendum eodem die, vel
 proximè ad illum, somnum e. g. quo
 posito, ego illud audire non possum.

46. Tertius casus est. Si prævi-
 deas infirmitatem, prævideasque, te
 fore, eà contracta, impotentem ad je-
 junandum, & insuper intendas consul-
 tò noxia comedere, ut sic factus jam
 impotens, non obligeris jejunare. Et
 ad hunc casum dico, te illa comedendo
 peccare contra præceptum Jejunii, ul-
 tra peccatum contra temperantiam, vel
 propriam charitatem, etiamsi id facias
 multis diebus antea, intendasque mul-
 tis item ante diebus, quàm veniat dies
 Jejunii. Ratio est, quia sic haberes
 actum voluntatis, te subtrahendi à præ-
 cepto Ecclesiae, dum præceptum urge-
 bit. Non sic ille, qui exit de Territo-
 rio, ubi adest præceptum Jejunii, &
 transit eodem, vel præcedentibus die-
 bus ad locum, ubi non adest: vel ille,
 qui tentat obtinere legitimam dispen-
 sationem à præcepto; nam & ille se
 transferens ad eum locum, & hic dis-
 pensatus, sanè post transitum, vel post
 dispensationem à nullo præcepto urge-
 tur, illud enim à se veluti excussit legi-
 timè. At in hoc, de quo loquimur,
 etiam contracta jam infirmitate, reman-
 et, ut in cæteris Fidelibus præceptum.
 Id quod etiam dico de ludente pila, vel
 eunte ad venandum, deque similibus
 assumentibus ejusmodi voluntarias ac-
 tiones sine causa; unde intendat fieri
 impotens pro illo, vel sequentibus die-
 bus ad Jejunium. Is enim, quia per
 infirmitatem, vel debilitatem non excu-
 tit à se præceptum, sed solùm excu-
 satur ab illius observantia (valde enim
 diversa sunt, non habere præceptum,
 & excusari à præcepto, cui quis vetè
 subicitur, ut communiter docetur

tract. de legibus, & nos diximus supra cap. 2. num. 2.) quia, inquam, à le præceptum non extitit, sequitur eum delinquere, quia facit illum actum, illamque operationem exequitur, dum est sub præcepto; & dum facit hunc actum; volo noxia manducare, vel pilli ludere, ut sic excuter à Jejunio, ponit voluntarium impedimentum, ut illud præceptum, cui subditur, non observet. Et licet, quando est infirmus, non peccet non jejunando, quia ab impotentia excusatur, peccavit tamen, quando ad dictum finem non jejunandi impedimentum voluntariè admittit. Lege Thomam Sanchez in *conf. lib. 5. c. 1. dub. 7.* Joann. Sanchez *disp. 14. n. 20.* & Leandrum *tract. 5. de Jejunio disp. 2. quest. 158. & disp. 9. quest. 1.* Sed materia necessitas diutiùs nos coëgit in hoc casu immorari. Redeamus jam ad dubitationes de officii laboriosis.

47. Dubitabis ergo quartò de Sutoribus, Concionatoribus, de iter facientibus, an scilicet hi excutentur propter suum laborem à Jejuniorum observantia?

48. Respondeo, quoad primum. Sutores, qui ii sunt, qui calceos consunt, ego nequaquam excuso, sicuti *sup. n. 33.* non excusavi Sartores, quia non videtur ars sutoria, sicuti nec sartoria admodum laboriosa. At Lessius *lib. 4. c. 2. dub. 6. n. 43.* cum aliis excusat Sutores, non verò Sartores, quia tractare corium cum manibus, brachiis, pedibus, ut ii faciant, superat (ait Lessius) laborem Sartoris. Ego id eorum conscientis, qui suum laborem rectè callent, remitto.

49. Quoad secundum de Concionatoribus distinguendum puto. Si per totam Quadragesimam quotidie, vel etiam ter, vel quater in hebdomada, consuetam Concionem unius horæ plus; minus habeant ad populum, affirmativè; hoc est, excusari à Jejunio est respondendum; tamen si voluntariè, & cum spe lucri, seu elemosynæ (est enim opus per seipsum) concionentur. Legite Dianam p. 1. *tract. 9. resol. 10.* Si semel, aut bis in hebdomada, negativè est respondendum. Ratio utriusque est, quia frequens illa dicendi exercitatio juncta cum necessario mentis labore, labor videtur non contemnendus, qualis certè in raris concionibus non apparet. Quòd si quis adeò sit, vel fiat debilis ob unam, vel alteram concionem, tunc poterit à Jejunio excusari. Verùm id non est per se, sed per accidens, ratione talis personæ. Id, quod extendit Sanchez *lib. 5. conf. cap. 5. dub. 13. num. 16.* etiam ad diem præcedentem concioni, si debilitas judicio prudentis idem requirere videatur.

50. Quoad tertium, de iter facientibus est distinguendum. Nam iter faciens pedester per totum diem, vel majorem diei partem; ut faciunt Cursores, seu Tabellarij, litteras ex una civitate ad aliam portantes, excusandi sunt, quia verè hoc laboriosum est officium, non patiens Jejunium; at iter agens equestris, vel lectica, vel navi, per se non excusatur, quia contra is labor compatitur cum Jejunio.

Dico (*per se*) si enim ratione complexionis inermis, vel ob gravem nau-
seam

seam in navigio, vel quid simile aliquid illi accidat, quo notabile damnum patiatur ob Jejunium, nemo negabit, esse tunc illum excusandum. Qui autem navigans gravem nauscam patitur, & fortasse cibos etiam evomit, videtur indigere carnibus, ut stomacho vehementer laboranti succurrat. In quo tamen casu, & similibus certa regula dari non potest; sed periti, vel consilium, vel conscientia ipsiusmet nauscantis adhibenda pro regula est.

51. Nota denique, nonnulla ex prædictis confirmari, immò & probari ex Decret. SS. Alex. VII. cujus supra meminimus, qui in hac materia Jejunii præter propositiones, quas attuli cap. 4. num. 9. & cap. 5. num. 42. has alias damnat, quæ sunt 30. & 31.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione Jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum Jejunio.

31. Excusantur absolute à præcepto Jejunij omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiam si iter necessarium non sit, & etiam si iter unius dies conficiant.

Hæ propositiones sunt damnatæ, saltem tanquam scandalosæ, & sub peccato mortali prohibitæ, ne quis illas in praxim deducat.

52. Dubitabis quintò de Musicis, seu Cantoribus.

Respondeo. Ad hanc dubitationem sic respondet Joann. Sanchez disp. 44. n. 18. Cantatores, inquit, conducti ad canendum, sive salarium ob id habentes, possunt non servare Jejunium, si ad ca-

nendum redderentur inhabiles. Addit, eos posse in Quadragesima vesci ovii causa vocis conservandæ; non enim causa Jejunij astrictus est aliquis diminuti sui exequi munus. Hæc ille, quæ certè probabilia sunt, si addit illa cautio, quæ admodum est notanda (si ad canendum redderentur inhabiles.) Legatur etiam Diana p. 1. tr. 9. resol. 11. qui ait: Id urgentius procedere in Cantoribus canentibus in Camera ad Principis ejuscumque solarium. Hæc ille, & quidem probabiliter propter eandem rationem à nobis dictam, quia, scilicet Ecclesia non intendit obligare ad Jejunia cum tanto dispendio, quo quis sua officia, suasque professiones ratione Jejunii exequi non valeat, sicuti de hoc Principis cantore supponimus. Nam ceterum, si supponas, id fieri propter solam voluntariam delectationem, sanè non esset apta excusatio, siquidem recurreret doctrinæ, quam supr. n. 38. & seqq. attulimus.

53. Dices; ergo vera esset consequentia, quam inducit Caramuel in Theol. Fund. Fundamento 53. §. 26. allatus à Diana p. 11. tract. 1. resol. 4. his verbis: *Musici, ait: à Jejunio excusantur: at omnes Religiosi, qui Clerorum habent, sunt Musici, nec sunt in Mundo Musici, qui plus cantent, quam hi Religiosi, ergo hi excusantur à Jejunio.* Hæc Caramuel.

Respondeo eo modo, quo rectè respondet idem Diana, loco cit. negando consequentiam, & afferendo disparitatem; nam Musici excusantur propter salarium, quod amitterent, & ne diminutè exercent munus suum, ad quod

quod tenentur, & ne reddantur inhabiles ad canendum cum periculo damni notabilis propter vocis amissionem; sed Religiosi satisfaciunt muneri suo canendo in Choro, sive cum voce sonora, sive cum rauca, nec timent (ut timent musici) esse dimittendos à seruitio Ecclesiarum, vel Principum cum suo notabili damno, sed semper securi sunt, sive bonam, sive malam vocem habeant, quòd inuenient mensam paratam cum solitis cibis. Adde, musicos, qui canunt figuratè, non solum laborare corpore, sed etiam mente, siquidem egent maxima attentione ad notas musicales, & ad mensuram temporis, quam dat Cappellæ Magister, cum contra Religiosi absque labore cantant in Choro, canunt enim eodem temper modo consueto, & sono vocis facili.

§4. Si quaeras, Religiosus ex adictis Choro, si cum Jejunio valde notabiliter elanguesceret in canendo, dicto consueto modo (id ita supponatur) quid potius eligere obligaretur, choro satisfacere, non Jejunando; an Choram relinquere, & Jejunare?

Respondeo: Hoc posterius eligere omnino debere. Ratio manifesta est, quia obligatio satisfaciendi Choro est communitatis, quæ semper suos Choristas habet pro satisfactione Chori; at obligatio Jejunandi est personalis pro unoquoque Religioso; qui, si non potest cantare in Choro injejunus, satisfacere obligabitur Jejunus horarum Canoniarum obligationi privatim.

§5. Dubitatur sextò: An opinio illa sit probabilis, quæ docet, omnes

Tambur. de Præcept. Eccles.

artifices, sive artem laboriosam exercent, sive non laboriosam, sed solum ex eo, quòd sint artifices, eximi à præcepto Jejunij?

Respondeo, non esse probabilem. Quare non est audiendus Leander *disp. 8. de Jejunio quest. 69.* putans, eos omnes eximi, & afferens pro ratione, quia Eugenius IV. exemit omnes artifices, seu opifices, suas artes exercentes: non est, inquam, audiendus; quia Eugenius non omnes artifices, sed artifices laboriosas artes exercentes à præcepto jejunandi liberat. Et sanè miror (ut etiam miratur Patqualigus *decis. 37.*) quod Leander *in prædicta quest. 69.* non apposuerit illud verbum (*laboriosas*) cum ipsemet paulò ante, nempe *quest. 60.* attulerit declarationem Eugenii, illud verbum apponentis. Hæc sunt Eugenii verba, ut Leander ipse rescribit ex compendio privilegiorum Fratrum Minorum.

Idem Eugenius declaravit, quòd artifices laboriosas artes exercentes; & rustici, sive divites sint, sive pauperes, non tenentur jejunare sub præcepto peccati mortalis.

Hæc Eugenius, cum quo DD. omnes, & SS. Alex. VII. modò *num. 51.* relatus: ubi tamen nota, quòd, cum dicit (*& Rustici*) intelligit, ut colligitur ex contextu de rusticis, qui laboribus vacant, secus nimis absonum esset, dicere, omnes rusticos etiam per annum otiantes à tam notabili præcepto Ecclesie liberari.

Confirmatur primò nostra responsio, quia si esset probabilis sententia prædicta Leandri, omnes artifices, etiam

Zz

tiam

tiam cuiuscumque levissimæ artis, etiam quando per longum tempus nihil laboris assumunt, à præcepto Jejunandi essent immunes; quia jam sunt artifices: quod inconveniens manifestè ostendit, non fuisse mentem Pontificis tam irrationabilem, qualem Leander affirmat.

Confirmat secundò, quia idem Leander *ibid. quest. 30.* volens exculare Barbitonores à Jejunio non recurrit ad dictam declarationem Eugenii; fortassè enim vidit, inde exculationem hanc deduci non posse; sed recurrit ad laborem talis artis, sic dicens: an Barbitonores ad præceptum Ecclesiasticum Jejunii teneantur? Respondeo affirmat teneri omnes Doctores pro prima sententia nuper allati, sed probabiliter dico, non teneri, dummodò per totum integrum diem suam exercent artem; secus, si per aliquam tantum partem diei.

Paupertas.

56. **I**nquires sextò: An pauperes excusentur à Jejunio?

Respondeo: Quòd, qui aded pauper est, ut non habeat, unde plenam refectioem faciat, non obligatur ad Jejunium, certum esse, quia tantam inedia Ecclesia non jubet. Quæritur igitur solùm hic debet primò, an obligatur ad Jejunium, qui solùm panem habet? Secundò an, qui panem, & vinum habet dumtaxat? Tertio an qui panem, vinumque habet, & simul aliquod obsonium ex levibus, vel olivas e. g. vel nuces, vel parvulum siccatum pisciculum? Quarto, an qui hæc habet

simul, hoc est, cum pane, & vino habet olivas, nuces, legumina, &c.

Dico jam primum, & secundum, hoc est, eum, qui solùm panem; vel solùm panem, & vinum habet à me non obstringi ad Jejunium, quia si nimis illud oneratum esset, & laboriosum, ad quod benignitas Ecclesie non præsumitur tuos fideles obligare.

De tertio, hoc est, de eo, qui panem, vinum, & leve onium obsonium habet, ego distinguere; si enim ita habet panem, vinum, unumque obsonium ex levibus dictis, ipsum obligare, si ratò id contingat: e. g. semel, aut iterum, non verò sæpè. Ratio est, quia si sæpè, nimis maceratur, atque extra modum corpus, quæ certe nimia maceratio non habet locum, si rarò contingat, præsertim in homine rustico, firmæque sanitatis.

De quarto, hoc est, de eo, qui habet panem, vinum, & multa levia obsonia, dico, me non audere illi dare facultatem non Jejunandi (quidquid non meo in contrarium sentiat, sic autem sentit Verricelli *de Missionib. tract. 4. quest. 94. §. 23. dub. 11.* citans Palqualigum, etiamsi solitus sit comedere) quia sufficiens haberi alimentum à multis cibis vilioribus potest, quod ab uno, vel altero meliore potuisset. Et sane, si etiam in civitate magna Jejunia communium personarum perscruteris, invenies totis hisce levibus obsoniis suas esse mensas instructas.

57. Quæres primò, Quid, si quis haberet solùm panem, & simul carnes, nec aliud illi suppeteret obsonium, ut si esset rure à civitate distante, haberet

tamen carnes ex venatu, poteritne carnes cum pane comedere, & sic Jejunium non observare?

58. Respondeo: Huic dubitationi sic respondet Pasqualigus *decif. 49. Arbitror*, ait, quod si etiam per unicum tantum diem caveret quis aliis cibis concessis, posset loco ipsorum vesci carnibus cum solo pane, quia lex prohibens carnes non intendit tantam macerationem, ad eoque admodum extraordinariam; quare lex Jejunij sic nimis esset onerosa, si solo pane contentus esse tunc quis deberet.

Eidem dubitationi Sanchez *libr. 5. conf. c. 1. dub. 19. num. 7.* sic respondet. Tandem nota multo majorem necessitatem requiri, ut fas sit in diebus prohibitis vesci carnibus; unde si nullus alius esset cibus, nisi panis, non liceret carnibus vesci, nisi per plures dies duraret inedia, ut in longa navigatione, vel atroci bello, ubi deest victus.

Denique eidem dubitationi Leander, *tract. 5. de Jejunio disp. 2. quest. 19.* cum præmississet, sententiam Pasqualigi, ut est ab iplo absolute prolata, esse nimis laxam. Respondet sic. *Vel persona cui dictus casus contingeret, est nimis delicata, assuetaque epulari splendide, ut sunt Magnates, & Principes; vel est persona robusta, & enutrita vilibus escis, ut sunt Pastores, & Rustici; si sis ex prioribus, potes amplecti sententiam Pasqualigi; si ex posterioribus, nequaquam quia prioribus nimis extraordinarium esset sic jejunare, etiam per unum diem, at posterioribus, utpote assuetis sapissime ad solum panem comedendum, non videtur esse licitum negli-*

gere tantum præceptum de abstinentia à carnibus in diebus venis. Hæc Leander, cujus sententiam amplectendam puto, quam etiam sequitur Diana, *par. 10. tract. 14. ref. 59.*

Si quis non haberet, nisi panem, & aliquid lacticiij, simili modo discurrendum est de hoc, ac de eo, qui solum habet carnes cum pane, sed adhibenda illa monitio toties dicta, ut scilicet etiam servet Jejunium, quod stat cum lacticijs, non verò cum carnibus.

59. Quæres secundo: An hic teneatur dicta lacticia assumere, ut sic jejunet, an potius licite posset esse contentus suo solo pane, & multoties illum in die comedere, & Jejunium observare?

60. Respondeo cum Thom. Sanchez *lib. 2. conf. cap. 1. dub. 32.* qui sic docet. Licet probabile sit, non teneri; at probabilius est, teneri. Ratio est, quia hoc præceptum Jejunij est principale, & ita, si non potest aliter servari, nisi comedendo ova, tenetur, ut possit illud servare. Sicut ille, qui non potest jejunare, nisi anticipando tempus, & horam prandij consuetam tenetur jejunare, illam anticipando, ut supra dixi. Sic docti Juniores, Hætenus Sanchez.

61. Quæres tertio: Probabilissime judicanda est doctrina Laym. *lib. 3. tr. 8. cap. 3. num. 3.* & Tanneri, *tom. 3. disp. 3. quest. 3. num. 108.* quam etiam approbat Gobat, *de ebrietate cap. 23. num. 23.* qui excusant illos pauperes à peccato, qui die Cinerum assumunt reliquias carniū donatas à ditioribus, rationemque reddunt, quia in tanta copia

pia egenorum non est mens Ecclesie, ut ea carnes projiciantur carnibus.

62. Respondeo. Si egenus aliud non habeat, nisi solum panem, tolerari potest hæc sententia, sed juxta explanationes modò allatas: at secus, pace tantorum virorum, non est probabilis, nec tuta ejusmodi sententia. Siquidem deperditio illarum reliquiarum, quantacumque sit, non potest prævalere, ita ut negligantur duo præcepta tam gravia, id est, jejunandi, & abstinendi à carnibus.

63. Huc pertinet illa opinio Leandri, Henriquez, Sanchez aliorumque apud Pasqualigum, *decis.* 82. qui dicunt, posse pauperes mendicos comedere in Quadragesima lactinia: quamvis Bulla Cruciatæ careant, quando in locis, ubi est usus Bullæ, divites, qui comedunt lactinia, dant, lactiniorum reliquias prædictis ostiatim mendicantibus. Et prædicti quidem DD. reducunt id ad privilegium paupertatis, vel ad parvitatem materiæ. Ipse autem Pasqualigus reducit ad necessitatem, quia non habent aliud, quo sustententur.

64. Sed profectò tanta licentia non est concedenda; quia ubinam legitur hoc paupertatis privilegium? Si autem id reducas ad parvitatem materiæ, nihil novi dicis, quia hæc, si verè sit materiæ parvitas, conceditur sine mortali omnibus Fidelibus: Si denique confugis ad necessitatem, redit communis doctrina modò allata de eo, qui non habet nisi solum panem.

65. Quæres quartò. Qui habet, unde vivat, non verò unde restituar, vel

unde alat propriam familiam, potestne primò is, qui arte, vel officio laborioso caret voluntariè tamen laborare, & consequenter non jejunare, ut pretio ex opere laborioso conquistato solvat, quod debet, vel quo familiam sustentet? Potestne secundò, de victu sibi detrahere, & consequenter propter parvitatem sui victus non jejunare, ut nimirum sic pecuniam accumulans, suis creditoribus, ac familiæ satisfaciat?

66. Respondeo: Utrumque licitè posse; quia restitutio est obligatio justitiæ, & sustentatio familiæ est (sicut naturali) obligatio charitatis; quæ duæ obligationes prævalent præcepto Ecclesie Jejunii, quòd certè non est impositum ab Ecclesia cum tanto vigore.

66. Instas: Si potest, obligaturne? Respondeo, ad finem restituendi, puto, non obligari; poterit enim debitor sibi persuadere, creditorem nolle esse tam severum, ut obstringat debitorem ad conquistandam pecuniam medio tam extraordinario, quale est contra suam professionem serviliter laborare: ut etiam, universaliter loquendo, non obligaretur quis laborare propter dictum finem die festivo, in quo omnibus conceditur quies ad vacandum DEO. At vero ad finem sustentandi familiam sanè obligari, censeo; quando tanta necessitas premit, ut sine illo labore, etiam festivo, notabile damnum ejus familia pariat; tunc enim necessitas illam alendi urget patrem familias, maximè propter magnam obligationem charitatis, quam

erga

erga illam habet; quæ obligatio, cum sit de jure naturæ, prævalet obligationi ex præcepto Jejunii, quæ est de jure Ecclesiastico.

Ratio Conjugij.

68. Inquires septimò: Conjux eximiturne aliquando à Jejunio propter solâ rationem ipsam conjugij?

69. Respondeo sanè aliquando eximi; & primo quidem in eo casu, quo non posset alteri conjugij reddere debitum, si jejunaret. Ratio ejusmodi exemptionis est, quia Jus Justitiæ, quod habet conjux in corpus alterius conjugis prævalet præcepto Ecclesiæ, nolentis cum tanto rigore Jejunium; immò peccaret tunc conjux jejunando, quia faceret contra dictum Jus.

Liberatur secundo, si eadem uxor ita prohibeatur à viro jejunare, ut si jejunet, rixæ oriantur, & notabiles discordiæ; quamvis enim peccet tunc vitæ, si id sine sufficienti causa faciat, uxor tamen, si obediat, non delinquet, propter rationem numero præcedenti dictam. Aliqua minutiora de hac excusatione, ducta ex ratione conjugij, vide apud Sanchez *lib. 9. de matr. disp. 3. n. 10.*

70. Eximitur terriò. Uxor Catholica, si prohibeatur à viro hæretico jejunare, idque non in contemptum Ecclesiæ, vel præcepti jejunandi, sed ob alias causas, puta, ob incommodum parandi cibos Quadragesimales, ob dispendium eosdem emendi, vel quid simile. Ita Azor *1. p. lib. 7. c. 18. q. 7.* aliæque. Ratio est ferè eadem, ac modo dicta.

De Latina uxore Viri Græci.

71. EX hac ultima doctrina resolvitur illa dubitatio, quæ infurgere solet de fœmina Latina, quæ sit uxor mariti Græci, suo ritu Græco viventis; an scilicet illa possit ex hac ratione conjugij cum Græco Jejunia indicta à Latino ritu negligere, ut etiam carnes comedere die Sabbati, cum Græci eas tunc comedant, licet ab eisdem abstineant die Mercurii?

72. Ad hanc dubitationem sic respondet Verricelli *de Missionibus rit. 3. q. 83.* Quando, inquit, sine gravi incommodo potest uxor Latina suum ritum servare, tunc non potest sequi ritum sui viri; ut patet ex constitutione Clem. VIII. & paulò post. Quando autem absque gravissimis molestiis, & jurgiis nequit uxor Latinum suum ritum servare, tunc poterit servare ritum Græcum. Debet autem esse molestia multùm gravis arbitrio prudentis. Ita responsum est à Theologis deputatis in Congregatione habita Romæ coram Eminentiss. Card. de Cremona die 7. Julii 1639. Probatur primò, quia lex Ecclesiastica non obligat cum gravi damno juxta communem Doctorum sententiam, nam lex humana debet esse moraliter possibilis, & humanæ fragilitati accommodata. Ita Major, Navarrus, Suarez, Layman, Feliaus. Probatur secundò, nam diversitas ritus præsertim servatur in observatione Jejunii, atque festorum, sed ab his præceptis excusatur uxor, contradicente viro, ac graviter indignante (semper intellige remoto contemp-

temptu, vel gravi scandalo.) Ita Abbas, Navarrus, Lessius, Sà, Suarez, Fagundez; & quoad auditionem Missæ docent Toletus, Azor, Fagundez, Haftenus Verricelli.

De Græco Latinè Jejunante.

73. **Q**uandoquidem autem facta, hic est mentio de Græcorum Jeuniis, non erit inutile inquirere, an Græcus, Græco ritu vivens, possit licite servare Jeunia Latinorum, & negligere sua.

Antequam respondeam, sunt recordanda aliquot dispositiones Clem. VIII. circa hoc argumentum; is enim *inconstit.* quæ incipit *SS. Dominus noster*, data die 3. Augusti 1599. quæ continet instructionem super aliquibus ritibus Græcorum pro Episcopis Latinis, in quorum Diocesiibus Græci, vel Albanenses, Græco ritu viventes, degunt; Is, inquam, postquam dixisset de totali ritu Græcorum (*Latina uxor non sequatur ritum mariti Græci*) sic habet circa finem de peculiari ritu Jejuniorum.

Tolerandus est apud Græcos usus carnis die sabbati, ubi sine scandalo fieri potest, in locis tamen ipsorum, & inter eos sanctorum.

Item tolerandum est, ut ad Jejunium eodem die Sabbati in Quadragesima (excepto uno Sabbato Sancto) ex antiqua traditione non teneatur, sed dumtaxat ad abstinentiam.

Item in Jeuniis biduanis, vel triduanis, vel alias Diocesanis, vel in Jubilæis à Summo Romano Pontifice indictis, dies Sabbati in eis comprehensus, vel præscriptus in alium diem pro plebi-

bus Græcis ab ipsis diocesanis Apostolica Auctoritate SS. Domini nostri Clementis VIII. permittitur commutari.

Item si ipsi Græci ad observantiam Jejuniorum, & Vigiliarum Latina Ecclesia induci possent, optimum esset; sed non cogantur, cum ipsi qualibet hebdomada, & feria quarta, & feria sexta jejunent. Haftenus Pontifex.

74. Ex cujus ultimis verbis habetur jam responsum ad propositam numero præcedente questionem.

Sequitur enim ex his primò. Græcum Græco ritu viventem, posse licite sui ritus Jeunia negligere, & servare Jeunia Ecclesiæ Romanæ; non enim Pontifex aliquid rationabile exspectet, si vellet, ejusmodi Græcos utriusque Ecclesiæ Jeunia servare.

Sequitur secundò. Loquutionem esse de omnibus Jeuniis, tum hebdomadariis quibuscumque, tum de annis, quia Pontifex optat, ut Græci, quoad Jeunia, sint omninò conformes cum Latinis.

Sequitur terriò. Id Græcum facere posse sine mutatione ritus quoad alias suas observationes. Paret sequela, quia si ita non esset, Pontifex nihil concederet Græco, ut Græco, sed solum vellent, ut Græcus mutaret suum ritum, & amplecteretur ritum Latinorum. Et iterum confirmatur dicta sequela, nam in prædictis verbis Pontificis apparet, ipsum loqui dumtaxat de observatione Jejuniorum, non verò de ritu quoad alia.

Confirmatur item, quia Pontifex vult, ut ipsi Græci suaviter inducantur ad Jeunia Latinorum observanda. Ipsi

Græci

Græci, inquit, quæ locutio arctat, sermonem esse de ipsis Græcis, dum sunt in ritu Græco.

Confirmatur denique, quia illud (non cogantur) manifestè ostendit, locutionem esse de Græco persistente in proprio ritu; nam si locutio esset de Græco transeunte ad ritum Latinum, sanè cogi tunc deberet ad latina jeiunia, non hortari dumtaxat.

75. Quæres, Ex hac voluntate Pontificis possumusne tunc colligere, aliquem Græcum posse primò, toto suæ vitæ tempore. Latinorum Jeiunia licitè amplecti, & Græcorum omninò negligere?

Secundò: possintne ejusmodi Græci, ita se gerere, ut per aliquod tempus, seu per aliquot annos Jeiunia Latina servet, sed postea ad Græca cum libertate redeat, & rursus ad Latina, vel vicissim Græca pro sua commoditate, & voluntate reverti?

Respondeo. Primum omninò licitè posse, id enim Summus Pontifex exoptat; sic enim ipse vellet, ut omnes Christiani eundem ritum observarent quoad Jeiunia, & utinam etiam quoad alias observationes, amplectentibus scilicet omnibus latinis ritibus.

Quoad secundum, quamvis animo propendeam ad affirmandum, etiam licitè posse; quia ex una parte id significare videtur Pontifex, dum ipsiusmet Græci voluntati se remittit; & ex alia parte sic suaviter adducerentur alij omnes ad ritum latinum amplectendum, quod maximè Pontifex optare videretur; quamvis, inquam, ad id propendeam, me tamen juvat tantisper expectare.

donec doctiorum consensus ad idem accedat.

Post hæc scripta incidi in quæst. 80. prædicti Verricelli loco est. qui valde favet huic meæ propositioni, immò illam sequitur num. 3. quoad Græcos accedentes, vel habitantes inter Latinos ex ea ratione, quòd possint, se conformare ritibus, & legibus loci, sed præter consecrationem in fermentato, nam hanc illis Pius V. & Concil. Florentinum præcipit.

Dammum notabile.

76. Inquires octavo. Si ex Jejunio aliquod extrinsecum damnum mihi sequaturum sit, excusaborne, illud non observando? De extrinsecò damno hæc loquor, nam de damno intrinsecò, quod Jejunanti fortè contingeret in sua salute, dixi supra eodem hoc c. 10. n. 10. & seq.

Respondeo. Sanè quoties damnum aliquod rationabiliter times obventurum, Jejunii causâ, ad illud non obligaris, quia, ut toties dictum est, te cum tanto dispendio obligare non intendit Ecclesia, nec præcepta humana obligant cum tanto damno.

77. Hinc primò remiges in tritibus infidelium non obligantur ad Jejunium, non solùm quando laborant per notabilem partem diei, vel quando non habent, unde plenam refectio-nem faciant, quæ sunt excusationes universales ductæ ex officio laborioso, & ex carentia victus, modo supra dicto; verùm etiam, quando à ministris tritium timent grave damnum, excepto semper Religionis contemptu.

Hinc

Hinc secundò servi, & operarii conducti ad laborandum, possunt laboribus insistere, unde Jejunium non servent, quia ipsis laborandi negligentia pareret notabile damnum; sed de his, & eorum dominis dicemus mox c. 12. *de cooperantibus ad fractionem Jejunij.*

Hinc contra tertio, sola ratio hospitij non dat tibi veniam frangendi Jejunium, quia in hac potissimum aetate nostra tam culta facile hospes (nisi sit inhumanus, & barbarus) poterit sibi persuadere, Jejunium à te, non ex alio capite hospiti offensivo, sed solùm ex obligatione tibi imposita seruari; neque enim ex sola tua abstinentia offendi solet hospes, si humaniter cætera hospitis jura custodias.

78. Dices: Legimus, aliquos SS. Patres, ut hospites ex itinere pedestri defatigatos ad cibum allicerent, Jejunium, etiam obligans eos, fregisse.

Respondeo primò. Illos non fregisse Jejunium obligans ex præcepto Ecclesiæ, sed ex regula, non obligante, nisi ex consilio. Audi S. Benedictum in sua Regula 53. *Jejunium*, inquit: à Priore frangatur propter hospitem, nisi forte præcipuus sit dies Jejunij, cui non possit violari. Super quæ verba sic habet Caramuel tom. 1. *Theol. Regul. n. 1634. litt. F. Jejunia regularia*, inquit, *observare non tenentur, qui assistunt peregrinis; severe autem debent observari Ecclesiastica.* Hæc ille, loquens de Benedictinis Cisterciensibus, nam alij Religiosi consulant, ait, rigorem suæ Regulæ.

Respondeo secundò. Si tamen tu intendas, eos in illa occasione violasse

Jejunium indictum ab Ecclesiâ; tunc dico, illos alia ratione excusari non posse, nisi à bona fide, qua ex ignorantia inculpabili putabant, id licitè fieri posse.

79. Occasione bonæ fidei nota, multos non rarò excusari, quia sincerè procedentes putant, se non posse sustinere Jejunium sine notabili damno. Atque de his sic docet S. a, *Verbo Jejunium, n. 14. qui se putat, justam causam habere non jejunandi, non peccat mortaliter, non jejunando.* Hæc S. Immo nec peccare venialiter, si nulla prorsus fraude sic putat, certum sit.

80. Hinc quartò. Si quis existens vel transiens per loca infidelium (de his multa habet Verricelli *de Mission. fol. 77.*) rationabiliter timeat periculum vitæ, vel amissionis libertatis, vel alicuius gravis mali, si ibi servet Jejunium, potest illud negligere, immò & carnibus vesci. Adverte tamen, tunc non debere esse Religionis contemptum, ut in similibus casibus semper supponendum est.

De famulis, & ancillis Catholicis intervientibus hæreticis vide multa latè discussa à Gobat, *de ebrietate c. 33. à n. 92.* & certè tandem concludes, ob notabile damnum excusari, modo quo hæcenus dictum est, citra Religionis contemptum.

81. Dubitabis hîc, an præcindo à dictis periculis, Catholici habitantes in terris hæreticorum teneantur jejunare in diebus, quibus præcipitur ab Ecclesiâ Jejunium; & certè eadem dubitatio procedere potest de aliis Ecclesiæ præceptis, e. gr. de audiendo sacro, &c.

82. Hanc

82. Hanc dubitandi rationem sic proponit Caramuel in *Theol. Fundam.* 19. q. 2. quando de facto major populi pars legem non servat, poterunt alii sine scrupulo, se majori parti conformare; & sic excusabuntur ab observatione talis legis, quia tunc supponitur, hujusmodi lex non esse utilis Reip. ut habet Diana p. 7. 11. ref. 23. & passim DD. Ergo Catholici, qui inter hæreticos agunt, non tenebuntur ad Jejunia præcepta ab Ecclesia, immò nec dies festivos servare; siquidem has leges in illis hæreticorum civitatibus major populi pars non observat. Sic Caramuel; dicit tamen, se hac in re dubitare.

83. Ad hanc dubitationem Diana volens suam doctrinam datam dicta *resol.* 23. ab hoc inconvenienti liberare, si respondet p. 11. tract. 1. *resol.* 5. Affero, inquit, doctrinam, quam docui, esse veram; Sed non rectè ex illa Caramuel suam illationem infert; nam lex Pontificia non pendet ab acceptance populi, per se, & absolute loquendo, ut alibi à nobis fusè probatum est; & licèt, hoc non obstante, præsumantur Principes laici, vel Ecclesiastici leges concedere, & promulgare sub tacita conditione, si à populo acceptentur, quia hoc videtur pertinere ad suave regimen populorum, & magis conforme benignitati Legislatorum, juxta illud Gratiani §. *Leges capis. 3. distinct. 4. Leges instituuntur, cum promulgantur; affirmantur, cum moribus mentium approbantur.* Et juxta illud, in lege de quibus, *digestis, de legibus. Leges nulla alia ex causa nos tenent, nisi*
Tambur. de Præcept. Eccles.

quia indicio populi recepta sunt; tamen hæc opinio non est applicabilis casui nostro; nam est intelligenda de legibus, quæ in dies emanant à Pontificibus; at non de præceptis Ecclesie olim ab ipsa promulgatis, & à toto populo Christiano olim receptis. Hæc Diana.

84. Qui præsertim in hac posteriore doctrina non videtur plene satisfacere; nam hanc distinctionem negabit Caramuel; hoc enim ipsum debet probari, quòd nimirum ea doctrina intelligenda sit de legibus, quæ in dies emanant, & non de olim promulgatis toti populo Christiano; cum enim eadem sit ratio de utrisque, intelligenda est illa exceptio de acceptance majoris partis populi.

85. Alio igitur modo respondet Laym. *lib. 1. tract. 4. cap. 13. num. 8.* Non videtur esse, ait, mens Ecclesie, aliquem obligare ad Jejunandum in loco, ubi Fideles alij non jejunant; nam valde expedit Ecclesie, ejus mores uniformiter à Fidelibus observari. Loquor autem solum de Ecclesijs, & diocesis Catholicorum; nam alia ratio est, si peregrinus Catholicus in terras hæreticorum veniat; huic enim arbitrator, Jejunia, & festa servanda esse juxta Ecclesie consuetudinem, si commode servare ita possit. Ratio est, quòd in contemptum Ecclesie Catholicæ cedere videatur, atque scandali occasionem præbeat, si peregrinus Catholicus, posthabito Ecclesie legitimo more, in observationibus Ecclesiasticis se conformet cum consuetudine ab hæreticis pertinaciter retenta. Hæc Layman, qui tamen videbitur alicui, non plene
Aaa etiam

etiam satisfacere; quid enim, si quis occultè, & sine scandalo non jejunet, festa non seruet &c.

86. Puto ergo sic respondendum. Verum est, quòd leges à Legislatoribus directè, & per se dantur populis, seu personis utentibus ratione: & quidem, esto etiam, quòd dentur cum illa exceptione, per quam benigna Legislatorum voluntas excuset, seu liberet subditos, quando major pars populi legem non servat. Ecclesia igitur dat sua præcepta omnibus Fidelium personis, & ita, ubicumque Fideles inveniuntur, sive inter Hæreticos, sive inter Turcas, vel alios Infideles, secum ferunt obligationem; non enim subduntur præceptis Ecclesiæ universalis ratione loci, sed ratione personarum, & ratione sui Catholici status, seu professionis. Sicuti Religiosus e.g. ex minimis S. Francisci de Paula; quia ratione status, cibis solùm Quadragesimalibus vesci licitè potest; ubicumque invenitur, id servare tenebitur. Jam verò illa exceptio (*si tamen major pars populi legem non servat*) intelligitur, si major pars populi Catholici, & subditi Ecclesiæ non servat; non verò, si non servat populus hæreticus, vel infidelis, immò & hostis Ecclesiæ Capitalis. Quando enim sive Gratianus, sive Imperator dixerunt, *legem moribus utentium approbari*, & quando *Judicio populi recepta fuerit*, intelligunt de moribus utentium ex suis populis sibi subiectis, & amicis, non verò ex hostibus, & non subditis, vel subditis rebellibus. Id quod manifestè patet ex ratione rationali. Unde tunc Legislator suos ab

observatione legis eximit. Ratio enim, ut modò innumus, & videri potest apud DD. citatos à Castropal. de *legibus disp. 1. quest. 13.* Ratio, inquam est, ut omnes sui subditi conformes sint in more vivendi, tanquam, ut ita dicam, filii plures ejusdem Patris familias; at quis unquam somnabit, Ecclesiam veile, ut sui Fideles conformentur in more vivendi cum hæreticis, subditis quidem, sed rebellibus, cum Turcis, cum infidelibus? Rectè igitur sic respondetur ad argumentum Caranuelis. Quidquid sit de ipsius antecedente allato *num. 82.* neganda est omninò consequentia propter manifestam disparitatem jam allatam.

CAPUT XI.

De Dispensatione non Jejunandi.

I. **D**ispensatio, quæ est alicujus juris relaxatio, aliquando est valida, & licita, aliquando est quidem valida, sed illicita. Valida, & licita est, quando datur ab habente potestatem, & adest causa sufficiens, eam dandi. Quòd si detur ab eo, qui potestatem quidem habet, sed detur sine causa, erit valida, sed illicita. Cùm enim dispensationis potestas sit potestas extendendi subditum ab aliqua lege, quo pacto dicitur à Canonistis lex vulnerandi; requiritur, ut adsit causa illam vulnerandi; ne scilicet sine causa legibus, & consequenter bonæ ordinationi Reipub. præjudicetur.

2. Quoniam verò dispensatio aliquando est circa leges latas ab ipso di-

spen-